

ภูมิศาสตร์ภาษาถิ่นของคำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /mʌ/ ในภาษาไทยถิ่นใต้ : ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา¹

Dialectal Geography of Initial Cluster Lexemes, /mr/
and /mʌ/, in Southern Thailand's Songkhla Lake Basin

จรรยา หนูดี²

Jariya Nooted

พุทธชาติ โปธิบาล³

Puttachat Potibal

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้คำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /mʌ/ ในภาษาไทยถิ่นใต้บริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยมีจุดเก็บข้อมูลครอบคลุมพื้นที่ในจังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุง และจังหวัดสงขลา ศึกษาเฉพาะการออกเสียงคำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /mʌ/ ในคำพยางค์เดียว จำนวน 79 คำ จากผู้บอกภาษา 42 คน ผลการศึกษาพบว่า ภาษาไทยถิ่นใต้บริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีรูปแบบของเสียงพยัญชนะต้น /mr/ จำนวน 14 รูปแบบ และมีรูปแบบของเสียงพยัญชนะต้น /mʌ/ จำนวน 9 รูปแบบ คำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /mʌ/ ในภาษาไทยถิ่นใต้บริเวณนี้มีรูปแบบที่โดดเด่น 4 รูปแบบ ผลการศึกษาในส่วนของการกระจายของคำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /mʌ/ ปรากฏว่าสามารถจำแนกรูปแบบการกระจายคำได้เป็น 3 รูปแบบ คือ 1) คำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /mʌ/ ที่ปรากฏในทุกถิ่น

¹บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่องภูมิศาสตร์ภาษาถิ่นของคำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /mʌ/ ในภาษาไทยถิ่นใต้

²Doctoral Degree Student, Department of Linguistics, Faculty of Humanities, Kasetsart University

³Assistant Professor Dr., Department of Linguistics, Faculty of Humanities, Kasetsart University

2) คำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /ml/ ที่ปรากฏเฉพาะบางถิ่น 3) คำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /ml/ ที่ไม่ปรากฏในถิ่นใดเลย นอกจากนี้รูปแบบของเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /ml/ สามารถแบ่งกลุ่มภาษาได้ค่อนข้างชัดเจนกว่าการกระจายของคำ

คำสำคัญ : พยัญชนะควบกล้ำ ภาษาไทยถิ่นใต้ ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

Abstract

This study investigates the initial clusters /mr/ and /ml/ as used in Southern Thai dialect within the Songkhla Lake Basin area, with an emphasis on distinguishing phonological variations according to their geographical distributions. The research involved recording native speakers from the provinces of Nakhon Si Thammarat, Phatthalung, and Songkhla as they said 79 selected monosyllabic target words, and then phonetically transcribing the various pronunciations for analysis. The results indicate that phonological variations of the initial clusters /mr/ and /ml/ are indeed dissimilar. That is, the initial cluster /mr/ has 14 variants, and the initial cluster /ml/ has 9 variants. Words with the initial clusters /mr/ and /ml/, as used in the Songkhla Lake Basin area, can be grouped into three patterns of distribution: 1) words where the initial clusters /mr/ and /ml/ are used in all areas; 2) words where the initial clusters /mr/ and /ml/ are used only in certain areas; and 3) words where the initial clusters /mr/ and /ml/ are not used in any of the areas. It was found that phonological variations of the initial clusters /mr/ and /ml/ can be used to accurately differentiate and distinguish dialectal groups more effectively than what the lexical distributions of other phonemic contrasts can provide.

Keywords: Consonant clusters, Southern Thai dialect, Songkhla Lake Basin

ภูมิศาสตร์ภาษาถิ่นของคำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /mL/
ในภาษาไทยถิ่นใต้ : กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ความนำ

ภูมิศาสตร์ภาษาถิ่น คือ การหาข้อสรุปที่น่าเชื่อถือเกี่ยวกับการแปรของภาษาในแต่ละพื้นที่ โดยมีกระบวนการวิจัยที่ศึกษาร่วมกับภาษาศาสตร์แขนงอื่นได้ อาทิ การจดบันทึกด้วยสัทอักษร การวิเคราะห์ภาษาตามหลักสัทวิทยา วากยสัมพันธ์ และอรรถศาสตร์ ถ้ามีปัจจัยทางสังคมเข้ามาเกี่ยวข้องก็จะใช้แนวคิดตามแขนงภาษาศาสตร์สังคม และหากนำเอามิติของเวลาเข้ามาเปรียบเทียบกับการศึกษาภูมิศาสตร์ภาษาถิ่นก็จะเกี่ยวข้องกับสาขาวิชาภาษาเชิงประวัติเปรียบเทียบเช่นกัน (Chambers and Trudgill, 1980: 21 - 30)

Jantana Sakdanuwatwong (1995: 15) ได้กล่าวถึงการศึกษภูมิศาสตร์ภาษาถิ่นในประเทศไทยและได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างภูมิศาสตร์ภาษา ภูมิศาสตร์คำศัพท์ และแผนที่ภาษา ไว้ว่า แผนที่ภาษา (Language map) เป็นแผนที่แสดงการกระจายของภาษาต่าง ๆ ที่ใช้พูดกันในบริเวณใดบริเวณหนึ่ง ภาษาเหล่านี้อาจจะอยู่ในตระกูลภาษาเดียวกันหรือคนละตระกูลภาษาก็ได้ ซึ่งแตกต่างจากภูมิศาสตร์ภาษา (linguistic Geography) เนื่องจากภูมิศาสตร์ภาษาเป็นการศึกษาพื้นที่การใช้ภาษาถิ่นของภาษาเดียวกัน ซึ่งการศึกษภูมิศาสตร์ภาษาในแง่ของการศึกษาคำศัพท์หลายงานวิจัยก็จะใช้ชื่องานวิจัยว่า “ภูมิศาสตร์คำศัพท์” การศึกษาภูมิศาสตร์ภาษาสามารถศึกษาได้ตั้งแต่ระดับเสียง ระดับคำ และระดับประโยค

งานวิจัยที่ศึกษาภาษาไทยถิ่นใต้ที่มุ่งเน้นศึกษาความแตกต่างของภาษาในแต่ละถิ่น ได้มีผู้สนใจศึกษาไว้ตั้งแต่ระดับเสียง ระดับคำ และระดับประโยค อย่างไรก็ตามงานวิจัยที่ศึกษาความแตกต่างของภูมิศาสตร์ภาษาในระดับเสียงจะเห็นผลการศึกษาที่น่าสนใจและแสดงแนวแบ่งภาษาถิ่นย่อยได้ค่อนข้างชัดเจน ดังที่งานวิจัยที่ผ่านมาได้ชี้ให้เห็นว่าภาษาไทยถิ่นใต้มีสัทลักษณะทางเสียงหลายประการที่แสดงถึงภูมิศาสตร์ภาษาถิ่นและสัทลักษณะทางเสียงเหล่านั้นก็สามารถแบ่งภาษาไทยถิ่นใต้เป็นภาษาถิ่นย่อยต่างๆ ได้ คือ สัทลักษณะของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ (Brown, 1965) (Diller, 1976) (Theraphan L. Thongkum et al, 1977) (Jariya Somnuk, 1982) (Jaroenquan Thampradit, 1981) สัทลักษณะของเสียงสระ /i:/ /ɤ/ /e/ และ /o/ (Theraphan L. Thongkum et al, 1977) สัทลักษณะของเสียงสระสูงเสียงยาว /i:, ɨ: u:/ (Jaroenquan Thampradit, 1981) สัทลักษณะของเสียงพยัญชนะท้ายสระเสียงยาว /vʋk/ (Phinyo Chittham, 1970)

(Theraphan L. Thongkum et al, 1977) (Jariya Somnuk, 1982) (Akkara Bunthip, 1992) (Challika Mahaphuntong, 1996) สัทลักษณะของเสียงพยัญชนะต้น /ŋ-/ (Theraphan L. Thongkum; et al, 1977) (Somwong Manomaya, 1989) สัทลักษณะของเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /ml/ (Jariya Somnuk, 1982) ความแตกต่างทางสัทลักษณะเหล่านี้ก็ส่งผลให้ภาษาถิ่นย่อยมีอัตลักษณ์ทางเสียงที่แสดงถึงความเป็นภาษาเฉพาะถิ่น อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่ศึกษาสัทลักษณะของเสียงในภาษาไทยถิ่นใต้ส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาในเชิงระบบเสียงหรือการแปรเสียงตามปัจจัยทางสังคม แต่มีงานวิจัยเพียง 2 เรื่องเท่านั้น ที่นำสัทลักษณะทางเสียงในภาษาไทยถิ่นใต้ไปศึกษาการแปรเสียงเชิงพื้นที่อย่างเป็นระบบ นั่นก็คือ งานวิจัยของ Jaroenquan Thampradit (1981) กับงานวิจัย Challika Mahaphuntong (1996)

สัทลักษณะทางเสียงที่เป็นลักษณะเฉพาะของภาษาไทยถิ่นใต้เมื่อนำมาพิจารณาเปรียบเทียบกับระบบเสียงของภาษาไทยถิ่นอื่น ๆ เห็นได้ว่ามีหน่วยเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /ml/ ที่ปรากฏในภาษาไทยถิ่นใต้เพียงถิ่นเดียว (Somsong Burusphat, 2000) เมื่อพิจารณาระบบเสียงพยัญชนะควบกล้ำในภาษาไทยถิ่นก็จะพบว่า ในภาษาไทยถิ่นใต้มีจำนวนหน่วยเสียงพยัญชนะควบกล้ำมากกว่าและแตกต่างจากภาษาไทยถิ่นอื่น 2 หน่วยเสียงคือ หน่วยเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /ml/ ซึ่งหน่วยเสียงสองหน่วยเสียงนี้ถือว่าเป็นหน่วยเสียงสำคัญและเป็นเอกลักษณ์ของภาษาไทยถิ่นใต้ปัจจุบัน ยิ่งไปกว่านั้น หน่วยเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /ml/ ในภาษาไทยถิ่นใต้ ยังมีสถานะเป็นหน่วยเสียงดั้งเดิมของภาษาตระกูลไทอ็อกด้วย (Pittayaporn, 2009)

อย่างไรก็ตาม ในภาษาไทยถิ่นใต้แต่ละถิ่นมีลักษณะการออกเสียงคำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /ml/ แตกต่างกัน ผู้วิจัยมองว่าในภาษาไทยถิ่นใต้บริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาจะมีรูปแปรทางเสียงที่เป็นเอกลักษณ์จำเพาะถิ่นย่อยของตน อันเนื่องมาจากปัจจัยทางภูมิศาสตร์หรือประวัติศาสตร์ของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งรูปแปรที่แตกต่างกันนี้ทำให้สามารถใช้จำแนกภาษาถิ่นย่อยได้ ยิ่งไปกว่านั้น คำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /ml/ ยังมีที่มาของคำที่หลากหลาย เช่น มาจากภาษาไทดั้งเดิม มาจากคำยืมภาษาเขมรหรือภาษามลายู มาจากภาษาไทยมาตรฐาน หรือเป็นคำที่เกิดในภาษาไทยถิ่นใต้เอง ซึ่งที่มาที่แตกต่างเหล่านี้ย่อมส่งผลกระทบต่อการกระจายของคำและสามารถสะท้อนภูมิหลัง

ภูมิศาสตร์ภาษาถิ่นของคำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /m/ ในภาษาไทยถิ่นใต้ : กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ของความเป็นคำเฉพาะถิ่นได้ กล่าวคือ คำที่ปรากฏในแต่ละถิ่นอาจจะมีความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมกับประวัติที่มาของคำ โดยเฉพาะภาคใต้ซึ่งเคยเป็นแหล่งอารยธรรมดั้งเดิมหลายพื้นที่และมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายเข้ามาอาศัยอยู่เป็นเวลานาน

ในบทความฉบับนี้ จะกล่าวถึงการใช้คำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /m/ บริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ซึ่งนับว่าเป็นบริเวณการตั้งถิ่นฐานที่เก่าแก่แห่งหนึ่งของภาคใต้ โดยสังคมลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลามีการอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนหลากหลายชาติพันธุ์ อาทิ ไทย จีน มลายู ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิม และกลุ่มคนในชุมชนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ยังคงรักษาลักษณะความเป็นสังคมไทยในชนบทไว้อย่างเหนียวแน่น ซึ่งย่อมรักษาการใช้ภาษาถิ่นของตนไว้อย่างเหนียวแน่นเช่นเดียวกัน

วัตถุประสงค์

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภูมิศาสตร์ภาษาถิ่นของคำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /m/ ในภาษาไทยถิ่นใต้ในบริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาใน 3 ประเด็น คือ วิเคราะห์รูปแปรของคำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /m/ วิเคราะห์การกระจายของคำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /m/ และจัดกลุ่มภาษาไทยถิ่นใต้บริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาด้วยเกณฑ์รูปแปรและการกระจายของคำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /m/

วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยมีวิธีการดำเนินการวิจัย คือ การคัดเลือกจุดเก็บข้อมูล การคัดเลือกผู้บอกภาษา และจำนวนผู้บอกภาษา การสร้างเครื่องมือการวิจัย ดังจะแสดงในรายละเอียดต่อไปนี้

1) การคัดเลือกจุดเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้แผนที่ที่สร้างขึ้นโดยกรมแผนที่ทหาร ชุด L 7018 มาตราส่วน 1 : 50,000 ครอบคลุมพื้นที่ 14 จังหวัดภาคใต้ ที่ทำขึ้นโดยกรมแผนที่ทหารที่แสดงตำแหน่งค่าพิกัดทางทหาร UTM (Universal Transvers Mercator co-ordinate System) หรือ UTM Grid เป็นระบบตารางกริดที่มีขนาดรูปร่างเท่ากันทุกส่วนพื้นที่ การใช้กริดของแผนที่ทหารแบ่งส่วนพื้นที่ในการเก็บข้อมูลภาษาไทยถิ่นเป็นที่นิยมกัน ดังมีผู้ทำการศึกษาไว้แล้ว

คือ Jaroenquan Thampradit (1981) Wannaporn Thongmark (1983) และChallika Mahaphuntong (1996) ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แผนที่ที่แสดงตำแหน่งค่าพิกัดทางทหารใน 14 จังหวัดภาคใต้ พบว่ามีตารางกริด (Dot Grid) ทั้งสิ้น 131 ส่วนพื้นที่
 ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาซึ่งอยู่ในละติจูดที่ 6 องศา 28 ลิปดาเหนือ ถึงละติจูด 7 องศา 56 ลิปดาเหนือ และระหว่างลองติจูดที่ 99 องศา 46 ลิปดาตะวันออก ถึง 100 องศา 41 ลิปดา จากแผนที่ที่ถูกแบ่งตามระบบตาราง กริดจึงได้พื้นที่ในการเก็บข้อมูล ทั้งสิ้น 14 จุด ดังนี้

ตารางที่ 1 : แสดงจุดเก็บข้อมูลทั้งหมด

ลำดับ	หมู่บ้าน	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด
1	บ้านหน้าสวน	หาดสวน	หัวไทร	นครศรีธรรมราช
2	บ้านควนนางเหวน	ขอนหาด	ชะอวด	
3	บ้านลานข่อย	ลานข่อย	ป่าพะยอม	พัทลุง
4	บ้านโนวัง	เขาปู่	ศรีบรรพต	
5	มะกอกเหนือ	ควนขนุน	ควนขนุน	
6	บ้านเกาะขัน	กงหรา	กงหรา	
7	บ้านปากเพนียด	จองถนน	เขาชัยสน	
8	บ้านบางรอด	คลองเตน	ระโนด	สงขลา
9	บ้านเขาใน	เชิงแส	กระแสสินธุ์	
10	บ้านคลองหัว้า	ท่าชะมวง	รัตภูมิ	
11	บ้านท่าข่อย	คลองรี	สทิงพระ	
12	บ้านคลองช้าง	บางกล่ำ	บางกล่ำ	
13	บ้านสามกอง	เกาะแต้ว	เมือง	
14	บ้านโคกสัก	โคกม่วง	คลองหอยโข่ง	

ภูมิศาสตร์ภาษาถิ่นของคำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /mʌ/
ในภาษาไทยถิ่นใต้ : กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

2) การคัดเลือกผู้บอกภาษาและจำนวนผู้บอกภาษา

การศึกษาของ Amara Prasithrathsint (2001: 38) ได้กล่าวว่า ผู้พูดในกลุ่มวัยสูงอายุจะค่อนข้างรักษาการใช้ภาษาแบบเดิมไว้ได้ดีที่สุด ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกเก็บข้อมูลจากผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จุดเก็บข้อมูลละ 3 คน และได้กำหนดคุณสมบัติของผู้บอกภาษาไว้อย่างเคร่งครัดดัง ดังนั้น จากจุดเก็บข้อมูลทั้ง 14 จุด ในแต่ละจุดมีผู้บอกภาษาจำนวน 3 คน การศึกษาครั้งนี้ จึงมีจำนวนผู้บอกภาษารวมทั้งสิ้น 42 คน โดยไม่เจาะจงเพศ

3) สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในงานวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย รายการคำที่มีพยัญชนะควบกล้ำ /mr/ และ /mʌ/ จำนวน 79 คำ ซึ่งเป็นคำที่มีพยัญชนะควบกล้ำ /mr/ จำนวน 41 คำ และคำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mʌ/ จำนวน 38 คำ ที่รวบรวมมาจาก พจนานุกรมภาษาถิ่นใต้ พ.ศ. 2525 (The Southern Thai Studies Foundation, 2003) พจนานุกรมภาษาถิ่นใต้ พ.ศ. 2550 (Rajabhat Nakorn Si Thammarat University, 2008) งานวิจัยเรื่อง “คำยืมภาษาเขมรในภาษาไทยถิ่นใต้” ของ Premin Karavi (1996) งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาการแปรของเสียง (mr) และ (mʌ) ในภาษาไทยถิ่นสงขลาตามปัจจัยทางสังคม ของ Apichaya keawuthai (2010)

ตารางที่ 2 : รายการคำศัพท์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ชุดคำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/⁴

ลำดับ	/mr-/	ความหมาย	ลำดับ	/mr-/	ความหมาย
1	mron ⁵	คำราม, คำรน	2	mrɯ: ¹	เถาว์ลย์ชนิดหนึ่ง
3	mram ¹	การสูมกึ่งไม้ในลำคลองเพื่อล่อปลา	4	mra:n ⁶	ผลไม้ที่สุกจนร่วงแล้วมางอกใหม่ ใช้เรียกเฉพาะสะตอกับลูกเหริยเท่านั้น
5	mra: ⁷	มะระ	6	mre: ⁵	ต้นสำเหร่

⁴บทความนี้ระบุเสียงวรรณยุกต์คำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /mʌ/ ตามเอกสารที่ใช้ในการรวบรวมคำได้ระบุเสียงวรรณยุกต์ไว้

ลำดับ	/mr-/	ความหมาย	ลำดับ	/mr-/	ความหมาย
7	mrɔŋ ¹	กระทงใส่ข้าวหรือแกง ภาชนะที่ทำมาจาก กาบหมาก	8	mrɛŋ ⁵	ชื่อปาล์มชนิดหนึ่ง
9	mrɯan ¹	พุดตกโปกฮา	10	mrɛ: ¹	สะก๊ัดแผล
11	mrɯaj ¹	โชคดี, แม่น	12	mrɛŋ ²	มาก, สลอน
13	mrɔ: ¹	ประดากัน, สลอน	14	mrɔ:t ²	มาก, สลอน
15	mrɔ:k ²	ชี้เทา, อุจจาระเด็กที่ เปลี่ยนพัฒนาการ	16	mrɛt ¹	เสม็ด
17	mrɔŋ ¹	หนองน้ำ	18	mrɔ: ¹	เครื่องมือจับปลาทำด้วย ไม้ไผ่เป็นซี่คล้ายฟาก ใช้กันเป็นคอก
19	mrɔ:p ²	หมอบลง	20	mrɔ:ŋ ¹	ต้นสำโรง
21	mrɔ:m ¹	คะมำ	22	mrɔ:ʔ ²	ไม่สวย
23	mrɔŋ ¹	ยั้งไว้ ถลันเข้าไป	24	mrɔj ¹	กำไร
25	mrɔp ¹	สำหรับ	26	mrɔw ¹	ศักดิ์ศรี, ฐานะ
27	mrɔ: ¹	ฝุ่น, ตะกอน, ตะไคร้, เหี่ยวไคล	28	mrɔ: ¹	ไม้ไผ่สำหรับตัดสาย สะตือเด็ก
29	mrɔ:p ²	กำราบ, ปราบ	30	mrɔ: ¹	โจง, เซอ, ไม่ทันสมัย
31	mrɔ:m ¹	ห้ามปราบ	32	mrɛt ¹	หมด
33	mrɔ: ⁶	เถาว์ลัยเปรี๊ยะ	34	mrɔ:	บำเรอ
35	mrɔt ¹	สำริด	36	mrɔn ¹	เอาน้ำตาลเคี้ยวใส่ กระทะ
37	mrɔk ¹	สนุก, สุข, หมก	38	mrɔŋ ¹	ขยับให้ตรง
39	mrɔ:n ¹	เครื่องมือสำหรับกวาด, รูน	40	mrɔ:p ¹	กำไร
41	mrɔj ¹	ต้นไม้ชนิดหนึ่ง			

ภูมิศาสตร์ภาษาถิ่นของคำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /ml/
ในภาษาไทยถิ่นใต้ : กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ตารางที่ 3 : รายการคำศัพท์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ชุดคำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /ml/

ลำดับ	/ml-/	ความหมาย	ลำดับ	/ml-/	ความหมาย
1	mlet ⁷	เมล็ด	2	mlɿ:ŋ ¹	ตำลึง
3	mlə: ⁶	ทะเลิ่ง, เสือก, ทะเลิ้น	4	mla:ŋ ⁷	ทำลายล้าง
5	mle: ⁶	มะลิ	6	mlə:n ⁶	ลื่น
7	mə:n ⁵	ลิ่มตา	8	mlə:j ¹	การบนบานศาลกล่าว
9	miak ⁶	น้ำเมือก, เหลือก	10	mlaw ¹	โรคหวัดชนิดหนึ่ง หรือ รุน, ขนาด
11	mliaŋ ⁵	จาม, เปลี่ยนปลั่ง มันเป็น เลื้อม	12	mlɿ:ŋ ⁷	มาก, ดูส้างไปหมด (ใช้กับต้นไม้)
13	mliaj ⁶	เมื่อย	14	mlɿ:n ⁵	ถอก
15	mla:ʔ ²	สิ่งที่เป็นแผ่นอวบนูน จับแล้วมือ โล้งกว้างสุดตา	16	mlɿ:p ⁶	แลบ, แสงวาบ
17	mlak ¹	ลำลัก	18	mlɿ:ʔ ¹	ชำแหละ
19	mlaŋ ¹	กำลั้ง	20	mlaj ¹	กำไล
21	mlɿ: ¹	ลำลี	22	mla:ʔ ⁷	ล้า
23	mlə ⁵	มาก, แออัด	24	mlɿ:ŋ ⁵	แมลง
25	mlən ⁵	ปลาสด ๆ	26	mle ⁵	ปลาชนิดหนึ่งตัวเล็ก ๆ
27	mlam ⁶	บ่อตักปลา	28	mlen ⁶	ตัวเส้น
29	mliaŋ	เฉลียง	30	mlɿt ¹	มาก, แออัด
31	mləʔ	วัวเริ่มรุ่มนุ่ม	32	mlon	เจาะรูทำให้น้ำไหล
33	mla:ʔ	บวม, พอง	34	mlɿŋ ¹	ถลิ่งตาใส
35	mla:ʔ	หนาเป็นปื้น ๆ	36	mla:ʔ ⁷	ละทิ้ง
37	mlə:ŋ	ครึ่งหนึ่ง, รอบหนึ่ง	38	mle:n	โรคผิวหนัง, มะเร็ง

ผลการวิจัย

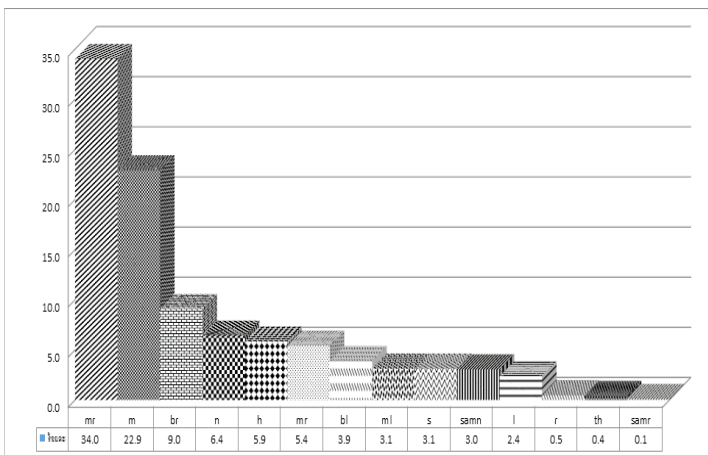
จากการศึกษารูปแปรและการกระจายของคำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /ml/ ในภาษาไทยถิ่นใต้บริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ผู้วิจัยจะแสดงผลการศึกษาใน 3 ประเด็นหลัก คือ ประเด็นที่หนึ่ง ลักษณะของรูปแปร ประเด็นที่สอง การกระจายของคำ และประเด็นที่สาม การแสดงผลการศึกษาในแผนที่ภาษา

1. รูปแปรของเสียงพยัญชนะควบกล้ำ [mr] และ [ml] ในภาษาไทยถิ่นใต้บริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ผู้วิจัยพบว่าหน่วยเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /ml/ มีรูปแปรที่แตกต่างกันอย่างน่าสนใจ โดยจะกล่าวถึงผลการศึกษาดำเนินต่อไป

1.1 รูปแปรของเสียงพยัญชนะควบกล้ำ [mr]

ผู้บอกภาษาออกเสียงคำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ จำนวน 41 คำ ด้วยเสียงพยัญชนะต้นที่แตกต่างกัน ซึ่งสามารถระบุเป็นรูปแปรของเสียงพยัญชนะต้น [mr] ได้ทั้งสิ้น 14 รูปแปร คือ [r] [l] [m] [s] [th] [n] [h] [mr] [mr] [ml] [br] [bl] [samr] และ [samn]

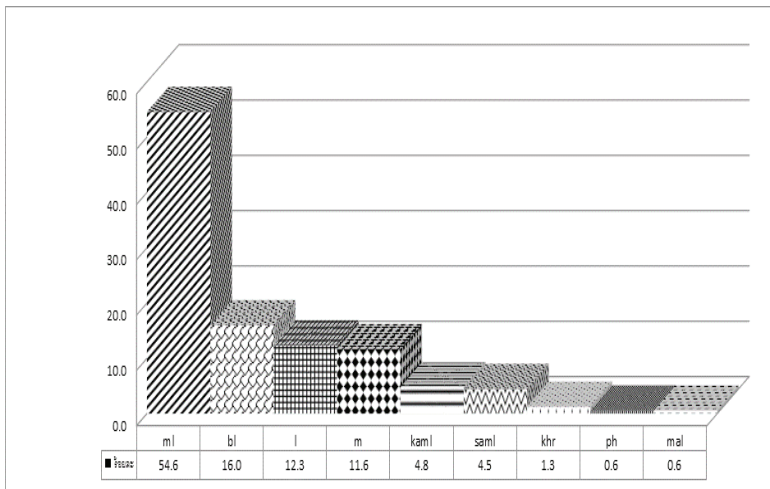
แผนภูมิที่ 1 : แสดงการกระจายของรูปแปรพยัญชนะต้นควบกล้ำ [mr]

ภูมิศาสตร์ภาษาถิ่นของคำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /ml/
ในภาษาไทยถิ่นใต้ : กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

แผนภูมิที่ 1 ปรากฏว่ารูปแปรของเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำ [mr] ที่พบมากที่สุดคือ [mr] ในอัตราร้อยละ 34 รองลงมาคือ รูปแปร [m] ในอัตราร้อยละ 22.9 รูปแปรอื่นมีอัตราส่วนที่ใกล้เคียงกัน คือ [br] [n] [h] [mr] [bl] [ml] [s] [samn] [l] ส่วนรูปแปรที่พบจำนวนน้อย คือ [r] [th] และ [samr] (ตามลำดับดังแสดงในภาพ)

1.2 รูปแปรของเสียงพยัญชนะควบกล้ำ [ml]

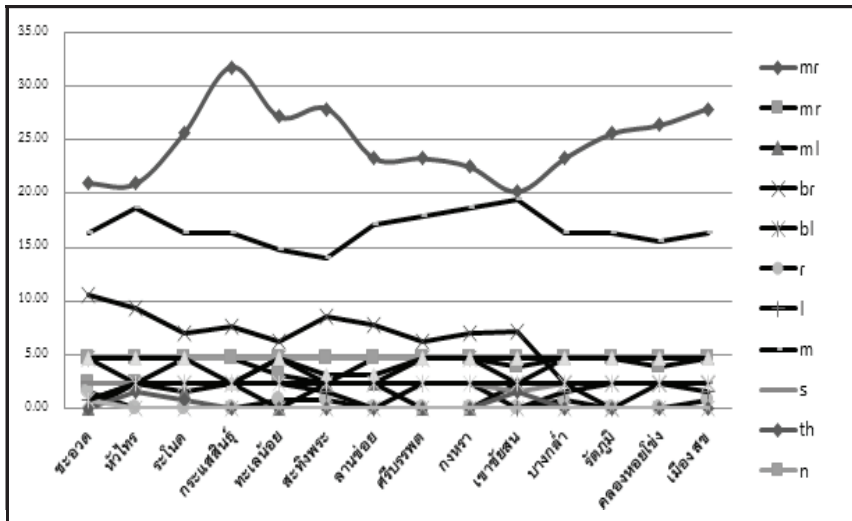
คำที่มีเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำ [ml] จำนวน 38 คำ ปรากฏว่าเสียงพยัญชนะต้น [ml] มีรูปแปรทั้งสิ้น 9 รูปแปร คือ [m] [l] [ph] [ml] [bl] [khr] [saml] [kaml] และ [mal]

แผนภูมิที่ 2 : แสดงการกระจายของรูปแปรพยัญชนะต้นควบกล้ำ [ml]

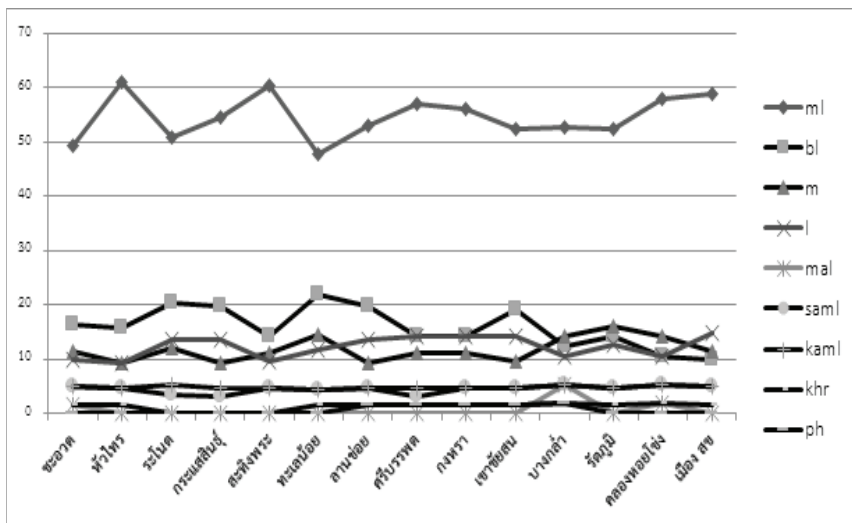
แผนภูมิที่ 2 ปรากฏว่ารูปแปรของเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำ [ml] ที่พบมากที่สุดคือ [ml] ในอัตราร้อยละ 54.6 รองลงมาคือ รูปแปร [bl] ในอัตราร้อยละ 16 ถัดมาคือรูปแปรที่พบในอัตราใกล้เคียงกัน คือ รูปแปร [l] [m] ในอัตราร้อยละ 12.3 และ 11.6 นอกจากนี้รูปแปร [kaml] และ รูปแปร [saml] พบในปริมาณใกล้เคียงกัน ในอัตราร้อยละ 4.8 และ 4.5 เนื่องจากเป็นรูปแปรที่ได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยมาตรฐาน ส่วนรูปแปรที่พบในปริมาณน้อยคือ [khr] [ph] และ [mal] (ตามลำดับดังแสดงในภาพ)

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาการออกเสียงคำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /ml/ ในภาษาไทยถิ่นใต้บริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ดังนั้น เมื่อนำรูปแบบของเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำ [mr] และ [ml] มาพิจารณาคู่กับจุดเก็บข้อมูลในแต่ละจุดของบริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จะเห็นได้ว่ามีรูปแบบที่เกิดร่วมกันอย่างน่าสนใจ ดังแสดงในแผนภูมิภาพต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 3 : แสดงการกระจายของรูปแบบแปรเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำ [mr] ในแต่ละถิ่น

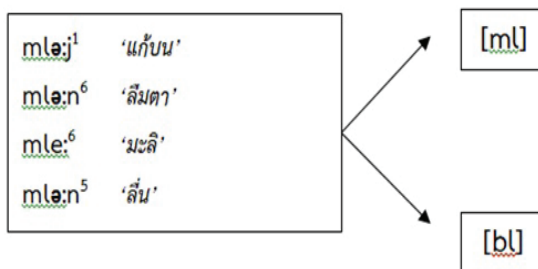
ภูมิศาสตร์ภาษาถิ่นของคำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /ml/
ในภาษาไทยถิ่นใต้ : กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

แผนภูมิที่ 4 : แสดงการกระจายของรูปแปรเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำ [ml] ในแต่ละถิ่น
แผนภูมิที่ 1 และ 2 แสดงให้เห็นถึงการกระจายรูปแปรของเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำ
/mr/ และ /ml/ ในแต่ละจุดเก็บข้อมูล ซึ่งจะเห็นได้ว่า เสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/
มีรูปแปรที่เป็นพยัญชนะต้นควบกล้ำ [mr] ปรากฏมากที่สุด โดยจุดเก็บข้อมูลที่ปรากฏ
รูปแปรที่นี้มากที่สุด คือ จุดเก็บข้อมูลในอำเภอกระแตลั้ง อำเภอสะทิงพระ อำเภอเมือง
ของจังหวัดสงขลา (เรียงตามลำดับร้อยละ) ส่วนพื้นที่ที่ปรากฏรูปแปรที่เป็นเสียงพยัญชนะต้น
ควบกล้ำ [mr] น้อยกว่าจุดเก็บข้อมูลอื่น ๆ คือ อำเภอชะอวด อำเภอหัวไทร จังหวัด
นครศรีธรรมราช และ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง อย่างไรก็ตาม เสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำ
[mr] มีรูปแปรที่เป็นเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยว [r] ในปริมาณที่ค่อนข้างมาก ซึ่งปรากฏ
ในอัตราร้อยละ 15 – 20 และกระจายอยู่ในทุกจุดเก็บข้อมูลปริมาณที่ไม่แตกต่างกันมากนัก
ส่วนรูปแปรเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำ /ml/ ภาษาไทยถิ่นใต้
ในบริเวณกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พบว่า รูปแปรที่เป็นเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำ [ml]
ปรากฏมากที่สุดในการเก็บข้อมูลอำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีปริมาณมาก
ถึงร้อยละ 40 รองลงมาคือ อำเภอสะทิงพระ จังหวัดสงขลา คือร้อยละ 38 นอกจากนี้

รูปแปรที่เป็นเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำ [mɿ] ปรากฏในปริมาณที่เท่า ๆ กัน คือประมาณ ร้อยละ 35 ในจุดเก็บข้อมูลอำเภอทะเลน้อย อำเภอลานข่อย อำเภอศรีบรรพต อำเภอกงหรา อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง อำเภอกระแสสินธุ์ อำเภอรัตถุมิ อำเภอคลองหอยโข่ง อำเภอเมือง ในจังหวัดสงขลา ส่วนในอำเภอชะอวด อำเภอระโนด ในจังหวัดนครศรีธรรมราช อำเภอบางกล่ำ ในจังหวัดสงขลา มีรูปแปรที่เป็นเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำ [mɿ] น้อยกว่า บริเวณอื่น ๆ คือร้อยละ 20 ซึ่งผู้บอกภาษาจะออกเสียงเป็นรูปแปรที่มีเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยว แทรกสระอะ [maɿ] ในหลาย ๆ คำ

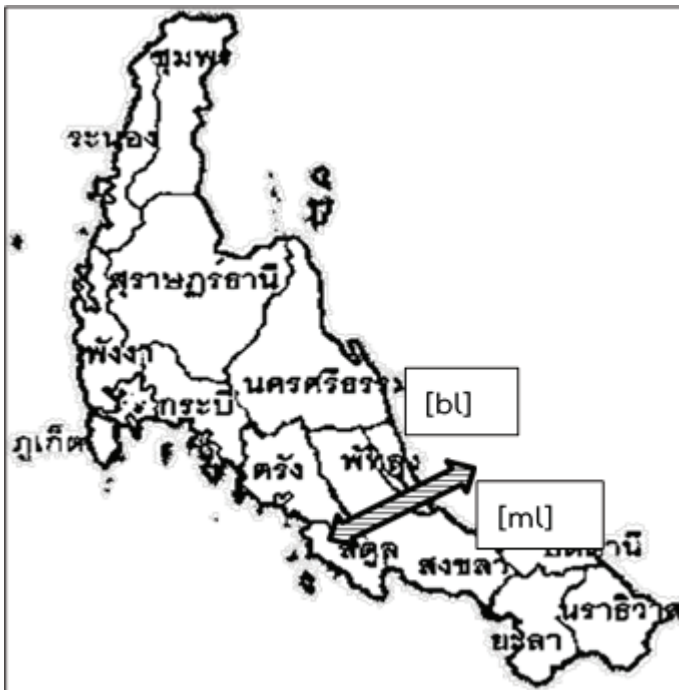
คำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /mɿ/ ที่มีการแปรเสียงเป็นเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำ [mr] [mɿ] [br] และ [bl] จะปรากฏในคำที่แตกต่างกัน ดังนี้

ภาพที่ 1 : การปรากฏของรูปแปรเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำ [mr] [mɿ] [br] และ [bl]

ภูมิศาสตร์ภาษาถิ่นของคำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /ml/
ในภาษาไทยถิ่นใต้ : กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

เมื่อพิจารณาการปรากฏของรูปแปรกับการกระจายตัวทางภูมิศาสตร์ จะเห็นภาพการแปรเสียงเชิงพื้นที่ที่น่าสนใจ กล่าวคือ พื้นที่ที่ยังออกเสียงเป็นพยัญชนะต้นควบกล้ำ [mr] กับ [ml] ได้แก่ จุดเก็บข้อมูลที่อยู่ในจังหวัดสงขลาเป็นส่วนใหญ่ ส่วนพื้นที่ที่ผู้บอกภาษาออกเสียงเป็นพยัญชนะต้นควบกล้ำ [br] กับ [bl] ได้แก่จุดเก็บข้อมูลในจังหวัดพัทลุงทั้งหมด กับอำเภอชะอวดและอำเภอหัวไทร ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งการแปรเสียงที่เป็นปฏิภาคของเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำ [mr] และ [ml] ของคำกลุ่มนี้สามารถบ่งชี้ถึงสัทลักษณะเฉพาะของแต่ละภาษาถิ่นย่อยได้

ภาพที่ 2 : การกระจายตัวของเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำ [ml] กับ [br] ในคำว่า ml๐:n⁶ “ลีมดา” ในบริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

จากภาพข้างต้น จะเห็นได้ว่า เสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำ /m/ ที่ผู้บอกภาษาออกเสียงเป็นพยัญชนะต้นควบกล้ำ [b] มีการกระจายตัวอยู่ในบริเวณตอนบนของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาหรือในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดพัทลุง ส่วนการออกเสียงเป็นพยัญชนะต้นควบกล้ำ [m] จะกระจายอยู่ในบริเวณกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาตอนล่างหรือในพื้นที่จังหวัดสงขลา

การกระจายของรูปแปรในลักษณะดังกล่าว หากนำลักษณะภูมิประเทศของพื้นที่แบ่งได้เป็น 3 เขต (Winai Suksai, 1998) คือ ชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานในเขตที่ราบตอนกลาง ชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานในเขตที่เนิน และชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานในเขตที่ลุ่มน้ำทะเลสาบ จะเห็นได้ว่ารูปแปรของเสียงพยัญชนะต้น [m] จะกระจายอยู่ในชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานในเขตที่ลุ่มน้ำทะเลสาบ ส่วนรูปแปรของเสียงพยัญชนะต้น [b] จะกระจายอยู่ในชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานในเขตที่ราบตอนกลาง และในเขตที่เนินหรือที่ลาดเชิงเขาเป็นส่วนใหญ่

2. การกระจายของคำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /m/ ในภาษาไทยถิ่นใต้ บริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ผลการศึกษาในการกระจายคำสามารถจำแนกได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 คำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /m/ ที่ปรากฏในทุกถิ่น มีลักษณะการออกเสียงเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1) คำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /m/ ที่ไม่มีการแปรเสียง

คำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /m/ ที่ยังออกเสียงเป็นพยัญชนะควบกล้ำเหมือนกันทุกถิ่นและใช้ในความหมายเดียวกัน จำนวนทั้งสิ้น 16 คำ ดังนี้

ภูมิศาสตร์ภาษาถิ่นของคำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /ml/
ในภาษาไทยถิ่นใต้ : กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ตารางที่ 4 : คำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /ml/ ที่ไม่มีการแปรเสียงพยัญชนะต้น

[mr]		
1	mra:ʔ ⁶	มะระ
2	mro:k ²	เด็กถ่ายอุจจาระเหลว เพราะเปลี่ยนพัฒนาการ
3	mrəŋ ¹	ยังตัวไฉ่ไม่ให้ล้ม
4	mrəp ¹	สำหรับ
5	mrɯj ¹	ต้นหมรุย
6	mrɛ:1	สะกิดแผล
7	mrəj ¹	กำไร

[ml]		
1	mlet ⁷	เมล็ด
2	mliaŋ ⁶	เมือก
3	mliaŋ ⁵	เป็นมัน
4	mliaŋ ⁶	เมื่อย
5	mlak ¹	ลำลัก
6	mlɨ:ŋ ¹	ต่าลิ่ง
7	mlɛ:ʔ ¹	ชำแหละ
8	mlaj ¹	กำไล
9	mlɛ:5	ลูกปลาตัวเล็ก

2) คำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /ml/ ที่ปรากฏในทุกถิ่นแต่มีการแปรเสียงพยัญชนะต้น

คำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ ที่ปรากฏในทุกจุดเก็บข้อมูล แต่มีการแปรเสียงพยัญชนะต้นเป็นคนละเสียง มีจำนวนทั้งสิ้น 7 คำ คือ mron⁵ “คารน” mre:5 “ต้นสำเหร่” mro:m¹ “คะมำ” mro:ʔ² “ไม่สวย ชีไ้เหร่” mruan¹ “พุดตลกโปกฮา” mronŋ¹ “ขยับให้ตรง” และ mronŋ¹ “กระทงใส่ข้างหรือแกงทำจากกาบหมาก”

คำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /ml/ ที่ปรากฏในทุกจุดเก็บข้อมูล แต่มีเสียงพยัญชนะต้นคนละเสียง มีจำนวนทั้งสิ้น 4 คำ คือ mlə:j¹ “แก๊บน” mlə:n⁶ “ลิ้มตา” mlɛ:6 “มะลิ” และ mlə:n⁵ “ลิ้น”

2.2 คำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /ml/ ที่ใช้เฉพาะบางถิ่น

คำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ ที่ปรากฏในบางถิ่นมีทั้งคำที่มีเสียงพยัญชนะต้นเสียงเดียวกันและพยัญชนะต้นเสียงคนละเสียง มีคำที่ปรากฏจำนวนทั้งสิ้น 6 คำ คือ mro:6 “เถาว์วัลย์เปรี๊ยะ” mru:n¹ “เครื่องมือสำหรับกวาดรูน” mram¹ “บ่อตักปลา”

mreŋ⁵ “ชื่อปาล์มชนิดหนึ่ง” mro:¹ “เครื่องมือจับปลาทำด้วยไม้ไผ่เป็นซี่คล้ายปากใช้กันเป็นคนอก” mro:ŋ¹ “ต้นสำโรง” mron¹ “เอาน้ำตาลเคี้ยวในกระทะ”

คำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /ml/ ที่ปรากฏในบางถิ่นมีทั้งคำที่มีเสียงพยัญชนะต้นเสียงเดียวกันและพยัญชนะต้นเสียงคนละเสียง มีคำที่ปรากฏจำนวนทั้งสิ้น 3 คำ คือ mlə⁶ “ทะเลิ่ง ทะเลิ้น เสือก” mlaw¹ “รุ่น ขนาด” mlam¹ “การสูบกิ่งไม้ไว้ในลำคลองเพื่อล่อปลา”

2.3 คำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /ml/ ที่ไม่ปรากฏในถิ่นใดเลย

ในการศึกษาครั้งพบว่า มีคำจำนวนหนึ่งซึ่งผู้บอกภาษาในภาษาไทยถิ่นใต้บริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในทุกจุดเก็บข้อมูลไม่ได้ใช้คำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /ml/ ไม่ว่าจะในรูปแบบใดก็ตาม แต่จะใช้คำอื่นหรือนำคำในภาษาไทยมาตรฐานมาอธิบายความหมายของคำเหล่านั้น เช่น คำว่า mruj¹ “อ๊กเสบแผล” ผู้บอกภาษาจะไม่ใช้คำว่า mruj¹ ในการสื่อสารแต่จะใช้คำที่มาจากภาษาไทยมาตรฐาน เช่นการพูดว่า “แผลอ๊กเสบ” “เจ็บแผล” “เจ็บ” ซึ่งถือว่าเป็นคนละหน่วยศัพท์กัน ผู้วิจัยจึงมองว่าผู้บอกภาษาในบริเวณนี้จะไม่ใช้คำศัพท์ mruj¹ “อ๊กเสบแผล” แต่จะใช้คำที่มีอยู่ในภาษาไทยมาตรฐานแทน

คำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ ไม่ปรากฏในถิ่นใดเลย พบว่ามีจำนวน 7 คำ คือ mra:¹ “ประดากัน, สลอน” mru:¹ “ไม้ไผ่ตัดสายสะดือเด็ก” mru:¹ “เถาว์ลย์ชนิดหนึ่ง” mreŋ² “มาก, สลอน” mra:¹ “บ่าเรือ” mruj¹ “อ๊กเสบแผล” mro: “ไม้กวาดถ่าน”

คำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /ml/ ที่ไม่ปรากฏในถิ่นใดเลย พบว่ามีจำนวน 6 คำ คือ mla:ŋ⁷ “ทำลายล้าง” mle:ŋ⁷ “มาก, ดูล้างไปหมด (ใช้กับต้นไม้)” mlə:ŋ “รอบหนึ่งครั้งหนึ่ง” mle:n “โรคผิวหนังชนิดหนึ่ง” mlon “เจาะรูทำให้น้ำไหล” mla:ʔ “ละทิ้ง”

คำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /ml/ ที่ไม่มีผู้บอกภาษาในภาษาไทยถิ่นใต้บริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาใช้ศัพท์ดังกล่าว หากพิจารณาจากรูปคำและความหมายประจำคำของคำเหล่านี้ก็จะสามารถที่มาได้ 3 ลักษณะ คือ

1) คำร่วมเชื้อสายกับภาษาไทยมาตรฐานจำนวน 2 คำ คือ คำว่า mla:ŋ⁷ “ทำลายล้าง” และ mla:ʔ “ละทิ้ง”

ภูมิศาสตร์ภาษาถิ่นของคำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /ml/
ในภาษาไทยถิ่นใต้ : กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

2) คำที่มีรากศัพท์จากภาษาเขมร จำนวน 5 คำ คือ คำว่า mrə: “บ่าเรือ” mrw: “ไม้กวาดถ่าน” mlw:ŋ “รอบหนึ่งครึ่งหนึ่ง” mle:n “โรคผิวหนังชนิดหนึ่ง” mlon “เจาะรูทำให้น้ำไหล” (Premin Karavi, 1996)

3) คำร่วมเชื้อสายกับภาษาไทยถิ่นใต้ถิ่นอื่น ๆ มีจำนวน 6 คำ คือ mrw:¹ “ประดากัน, สลอน” mru:¹ “ไม้ไผ่ตัดสายสะดือเด็ก” mru:¹ “เถาวัลย์ชนิดหนึ่ง” mre:ŋ² “มาก, สลอน” mruj¹ “อ๊กเสบแผล” mle:ŋ⁷ “มาก, ดูส้างไปหมด (ใช้กับต้นไม้)” (Rajabhat Nakorn Si Thammarat University, 2008) ซึ่งพจนานุกรมภาษาไทยถิ่นใต้ พ.ศ.2525 ได้ระบุว่า คำว่า mre:ŋ² “มาก, สลอน” mruj¹ “อ๊กเสบแผล” mle:ŋ⁷ “มาก, ดูส้างไปหมด (ใช้กับต้นไม้)” เป็นคำศัพท์เฉพาะถิ่นของภาษาไทยถิ่นภูเก็ต ส่วนคำร่วมเชื้อสายกับภาษาไทยถิ่นใต้ถิ่นอื่นๆ ยังไม่ปรากฏในเอกสารที่สามารถระบุที่มาได้ชัดเจนว่าเป็นคำศัพท์เฉพาะถิ่นของภาษาไทยถิ่นใต้ถิ่นใด

ทั้งนี้ คำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /ml/ ที่ไม่ปรากฏในถิ่นใดเลยของบริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา อาจจะสืบเนื่องมาจากประวัติศาสตร์ของแต่ละที่ต่างกัน ดังที่ Yongyuth Chuen et al (1998: 30) กล่าวไว้ว่า บริเวณที่เป็นแหล่งตั้งถิ่นฐานและทำการเพาะปลูกมาแต่เดิมจะอยู่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก และมีจุดรุ่งเรืองแห่งรัฐต่างๆ สามแหล่งใหญ่ คือ นครที่บริเวณเมืองไชยา (สุราษฎร์ธานี) ตามพรลิงค์ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช และสทิงพระในเขตจังหวัดสงขลา ดังนั้น ในทำเลที่ตั้งและความเป็นมาของพื้นที่ที่ต่างกันจึงมีผลต่อการใช้ศัพท์ที่แตกต่างกันได้ด้วย

อภิปรายผลการศึกษา

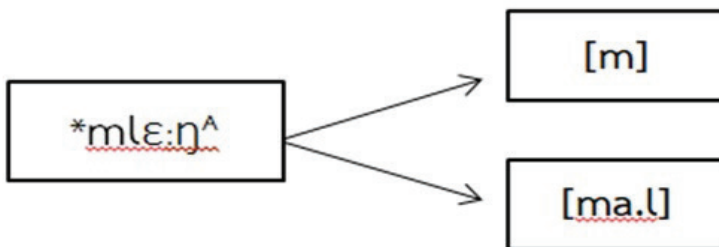
รูปแปรของคำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /ml/ ในภาษาไทยถิ่นบริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีการปรากฏของรูปแปร/mr/ และ /ml/ ในทุกถิ่นและมีอัตราร้อยละที่ค่อนข้างสูง และเมื่อเปรียบเทียบรูปแปรของคำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /ml/ ในแต่ละหน่วยเสียงจะเห็นได้ว่า รูปแปรที่เป็นเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำ [ml] ปรากฏในอัตรามากกว่ารูปแปรอื่นอย่างชัดเจน ในภาษาไทยถิ่นใต้บริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลายังมีรูปแปรที่สนใจคือ การปรากฏของรูปแปรที่เป็นเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำ [b] และ [br] ซึ่งมีปริมาณใกล้เคียงกัน ส่วนคำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ จะมีการแปรเสียงเป็นพยัญชนะต้นเดี่ยว [m] มากกว่าคำที่มีเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำ [ml] อย่างชัดเจน

ตารางที่ 5 : แสดงจำนวนรูปแปรที่เป็นลักษณะเด่นของภาษาไทยถิ่นใต้ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

/m/	/m/	/mr/	จำนวนครั้งที่ออกเสียง
[m]	35	[mr]	23
[bl]	10	[br]	6
[m]	1123	[m]	18

จากตารางแสดงให้เห็นว่า ภาษาถิ่นใต้บริเวณนี้ยังคงรักษาการออกเสียงที่เป็นเอกลักษณ์ในแบบเดียวกัน กลุ่มชนที่อาศัยอยู่บริเวณดังกล่าวยังใช้ภาษาไทยถิ่นใต้ในแบบเฉพาะของตนและมีความภาคภูมิใจในภาษาไทยถิ่นใต้ของตนอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม คำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /m/ ที่เป็นคำร่วมเชื้อสายกับภาษาไทยมาตรฐานนั้น ผู้บอกภาษาออกเสียงเป็นพยัญชนะต้นเดี่ยว [m] หรือ [l] และออกเสียงเป็นคำสองพยางค์เช่นเดียวกับภาษาไทยมาตรฐาน ซึ่งคำที่เป็นไทดั้งเดิม คือ *mle:ŋ^A “แมล็ด” และ *mle:ŋ^A “แมลง” (Pittayaporn Pittayawat, 2008) ดังแสดงในภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 3 : การแปรเสียงของคำว่า mleŋ^A “แมลง”

ภูมิศาสตร์ภาษาถิ่นของคำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /ml/
ในภาษาไทยถิ่นใต้ : กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

จากภาพที่ 3 จะเห็นได้ว่า คำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /ml/ ที่มาจากคำในภาษาไทยดั้งเดิม mlɛŋ^A “แมลง” มีการแปรเสียงเป็นเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยว [m] ในคำว่า [mɛŋ] “แมลง” กับ [ma.l] ในคำว่า [malɛŋ] “แมลง” และไม่มีผู้บอกภาษาคนใดออกเสียงคำนี้เป็นเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำ [ml] อีกแล้ว

รูปแปรของเสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /ml/ สามารถแบ่งกลุ่มภาษาได้ค่อนข้างชัดเจนกว่าการกระจายของคำศัพท์ ซึ่งในการศึกษาคำนี้จะเห็นได้ว่า รูปแปรของเสียงคำว่า mlə:ŋ⁶ “ลิ้น” mle:⁶ “ดอกมะลิ” mro:ɽ² “ไม่สวย” สามารถแบ่งภาษาไทยถิ่นใต้บริเวณกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเป็น 2 กลุ่มอย่างชัดเจน ส่วนการกระจายของคำยังไม่สามารถแบ่งกลุ่มได้ชัดเจนมากนัก ซึ่งอาจจะสืบเนื่องด้วย ชุมชนบริเวณกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลามีวิถีชีวิตและศิลปวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน การประกอบอาชีพของชาวบ้านในชุมชนต่าง ๆ ในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลามีบริบทที่สำคัญจากสภาพภูมิศาสตร์ในพื้นที่เป็นตัวกำหนดอาชีพของราษฎร ชุมชนกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลามีวิถีชีวิตและลักษณะความเป็นอยู่ในวิถีที่เรียกว่า วิถีไหนต นา เล Nuntaya Srivarin et al (2016: 33) กล่าวคือ สภาพทางภูมิศาสตร์ส่งผลให้ชาวบ้านในชุมชนบริเวณกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาสามารถประกอบอาชีพหลัก 3 อาชีพ คือ การปลูกต้นตาลโตนต การทำนา และการประมง ดังนั้น การรู้จักศัพท์หรือการใช้คำจึงผูกพันกับอาชีพหรือวิถีชีวิตที่อยู่ในชีวิตประจำวัน เช่น การกระจายของคำว่า mlam1 “บ่อตักปลา” และ mlon⁵ “การเคียนน้ำตาล” แสดงให้เห็นการใช้ที่แตกต่างกันตามวิถีชีวิตได้ กล่าวคือ คำว่า mlam1 “บ่อตักปลา” จะมีผู้บอกภาษาใช้ในบริเวณกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่อยู่ตอนกลาง ซึ่งสะท้อนว่าการจับปลาในลักษณะนี้จะขึ้นในบริเวณที่มีการจับปลาน้ำจืดเท่านั้น เพราะกลุ่มผู้บอกภาษาในบริเวณกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาตอนนอกจะไม่มีรู้จักศัพท์เหล่านี้ เช่นเดียวกับคำว่า mlon⁵ “การเคียนน้ำตาล” ผู้บอกภาษาที่รู้จักศัพท์คำนี้จะอาศัยอยู่ในบริเวณที่มีการปลูกต้นตาลจำนวนมาก เท่านั้น ดังที่ Jaralvilai Charunrochara (2014: 13) ได้กล่าวไว้ว่า ภาษาของคนแต่ละกลุ่มมีลักษณะเฉพาะตัว ภาษาที่คนคนหนึ่งใช้จึงสามารถบ่งชี้ลักษณะบางประการเกี่ยวกับคนผู้นั้นได้ ดังนั้น การกระจายของคำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /ml/ ในภาษาไทยถิ่นใต้กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาจึงแสดงถึงลักษณะเฉพาะถิ่นได้

การใช้ภาษาย่อมแสดงตัวตนและอัตลักษณ์ประจำตนของผู้ใช้ ภาษาไทยถิ่นใต้ แลกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่เช่นกัน การศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงกลุ่มก่อนของการใช้ภาษาที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่ว่าจะ เป็นจุดเก็บข้อมูลที่เป็นเขตเมืองหรือเขตชนบท แต่ผู้ใช้ภาษายังคงรักษาการออกเสียงแบบดั้งเดิมเอาไว้ได้อย่างเหนียวแน่น ดังที่ Nuntaya Srivarin; et al (2016: 11) ได้กล่าวว่า สังคมลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลามีการอยู่ร่วมกันของกลุ่มคำหลากหลายชาติพันธุ์ ทั้งชาติพันธุ์ไทย ชาติพันธุ์แขก ชาติพันธุ์จีน แต่สามารถประสานผลประโยชน์อยู่ร่วมกันได้โดยปกติสุข มีการช่วยเหลือพึ่งพา ในลักษณะของการออกปาก กินวาน และขอมือ ความสัมพันธ์ภายในชุมชนจะมีลักษณะความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ตั้งถิ่นฐานโดยวิธีการผูกตองผูกเกลอกัน ดังนั้น เมื่อความสัมพันธ์ระหว่างของคนในสังคมเหนียวแน่นก็ส่งผลต่อการใช้ภาษาให้เป็นปึกแผ่นด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ คำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /ml/ ที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลจริง พบว่า มีลักษณะทางความหมายที่แตกต่างกันในแต่ละถิ่นและในบางคำยังมีความหมายใหม่ที่แตกต่างหรือเพิ่มเติมจากพจนานุกรมภาษาไทยถิ่นใต้ พ.ศ. 2525 อีกด้วย ดังแสดงในตารางข้อมูลที่ 4

ตารางที่ 6 : แสดงความหมายของคำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /ml/ ที่มี
ความหมายเพิ่มเติม

คำ	ความหมายเดิม	ความหมายเพิ่มเติม
mrɔ:ŋ ¹	กระทงใส่ข้าวหรือกับข้าว ทำจาก กาบหมาก	กาบหมากขนาดใหญ่เย็บปลายทั้งสองไว้ สำหรับใส่กระทงใบตองที่ใส่ข้าวหรือกับข้าว
mlam ¹	การสูมไม้ไว้ดักปลา	การขุดบ่อดักปลาข้าง ๆ บึงน้ำ
mlɛ:ʔ ¹	ชำแหละ ฆ่าโดยการเชือด	การชำแหละแยกเนื้อกับกระดูกออกจากกัน
mruaj ¹	โชคดี แม่น	การขอให้ค้าขายได้เยอะ ๆ

ภูมิศาสตร์ภาษาถิ่นของคำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /ml/
ในภาษาไทยถิ่นใต้ : กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ความหมายของคำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /ml/ ที่ผู้วิจัยสอบถามจากผู้บอกภาษา จะมีนัยเพิ่มเติมจากข้อมูลที่เอกสารหรือพจนานุกรมให้ไว้ ส่วนใหญ่จะ ทำให้ความหมายแคบลงหรือจำเพาะมากขึ้น เช่น คำว่า mruaj¹ จากเดิมที่พจนานุกรมให้ความหมายไว้ว่า โชคดี หรือ แม่น แต่ในการศึกษาครั้งนี้ หมายถึง ความโชคดีในการค้าขาย (จะใช้พูดเมื่อมีลูกค้ามาซื้อเป็นรายแรกคนขายจะนำเงินมาปิดบนสินค้าและขอให้ขายสินค้าได้จำนวนมาก)

คำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /ml/ ในภาษาไทยถิ่นใต้หลายคำที่ผูกติดกับวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ ดังคำกล่าวที่ว่า “ภาษาสะท้อนวัฒนธรรม มองวัฒนธรรมผ่านภาษา” ดังนั้น การจะเข้าใจภาษาให้ลึกซึ้งเข้าใจบริบทและวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นด้วย

ด้วยกระแสโลกาภิวัตน์และความสามารถในการเข้าถึงเทคโนโลยีของยุคสมัย ส่งผลให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติ ไม่เว้นแม้แต่ด้านภาษา ซึ่งจากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยสังเกตเห็นถึงการเลิกใช้คำศัพท์จำนวนหนึ่ง ซึ่งเชื่อว่าแต่เดิมคงใช้ในชีวิตประจำวันกันอยู่ เช่นคำว่า mru:¹ “ไม้ไผ่ตัดสายสะดือเด็ก” mruj¹ “อ๊กเสบแผล” หรือ mrv:¹ “ไม้กวาดถ่าน” เพราะผู้บอกภาษาหลายคนจะกล่าวย้ำว่า “แต่แรกใช้แล (เมื่อก่อนใช้กัน) แต่ลุง/ป้า จำไม่ได้แล้วว่าเรียกว่าอะไร” คำพูดเหล่านี้ สะท้อนให้เห็นว่า แม้แต่คนอายุ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นตัวแทนของคนยุคเก่ายังไม่ใช้คำศัพท์เหล่านั้น หากต่อไปในอนาคตคำศัพท์ดั้งเดิมหรือข้อมูลที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นคงจะเลือนหายไปอย่างน่าเสียดาย

การศึกษาครั้งนี้ไม่เพียงเพื่อให้ได้ข้อมูลความรู้ตามที่วัตถุประสงค์หลักได้กล่าวไว้ แต่ยังช่วยเก็บคำศัพท์และความรู้ของคนรุ่นปู่ตายายไว้ให้ลูกหลานที่สนใจศึกษาไว้ใช้เป็นฐานข้อมูลต่อไปได้

References

- Akkara Bunthip. (1992). *Southern Dialect*. Bangkok: Srinakharinwirot University. (In Thai)
- Amara Prasithrathsint. (2001). *Sociolinguistics* (3rded). Bangkok: Chulalongkorn University. (In Thai)

- Apichaya keawuthai. (2010). *A Study of the Variation by Social Variables of (mr) and (ml) in Songkhla Dialect*. Thesis of Master of Arts, Program in Thai. Nakornpathom: Silapakorn University. (In Thai)
- Brown, Marvin J. (1965). *From Ancient Thai to Modern Dialects*. Bangkok: Social Science Association Press of Thailand.
- Challika Mahaphuntong. (1996). *Locating a Dialect Boundary between Eastern Southern Thai and Western Southern Thai Using Syllables with Long Vowels and Final /k/ or /ʔ/*. Thesis of Master of Arts, Program in Linguistics. Bangkok: Chulalongkorn University. (In Thai)
- Chamber, JK and Peter Trudgill. (1980). *Dialectology*. England: Cambridge University.
- Diller, Anthony. (1976). *Toward a model of Southern Thai diglossic speech variation*. Doctoral Dissertation. New York: Cornell University.
- Jaralvilai Charunrochara, M.L. (2014). *Language in Socio – Culture context*. Bangkok: Kasetsart University. (In Thai)
- Jariya Somnuk. (1982). *The Phonology of Nakorn Si Thammarat Sub – Dialect*. Thesis of Master of Arts, Program in Linguistics. Bangkok: Chulalongkorn University. (In Thai)
- Jaroenquan Thampradit. (1981). *The Use of Phonetic Characteristics of High Vowel for a Dialect Survey of Trang, Krabi, Phangnga, and Phuket*. Thesis of Master of Arts, Program in Linguistics. Bangkok: Chulalongkorn University. (In Thai)
- Nakorn Si Thammarat, Rajabhat University. (2008). *Southern Thai Dialect Dictionary 2550*. Bangkok: Mind Media. (In Thai)
- Nuntaya Srivarin; et al. (2016). *The History of The Songkhla Lake Basin Community from 1961 – 2006*. Songkhla: Lakeprint. (In Thai)

ภูมิศาสตร์ภาษาถิ่นของคำที่มีพยัญชนะต้นควบกล้ำ /mr/ และ /mV/
ในภาษาไทยถิ่นใต้ : กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

- Phinyo Chittham. (1970). *Regional Dialects*. Songkhla: Muang Songkhla. (In Thai)
- Pittayapom Pittawat. (2008). *Proto-Southwestern Tai: A new Reconstruction*. Malaysia: SEALS XVIII.
- _____. (2009). *The Phonology of Proto-Tai*. Doctoral Dissertation, New York: University of Cornel.
- Premin Karavi. (1996). *Khmer Loanwords in the Southern Thai Dialect*. Thesis of Doctor of Arts, Program in Linguistics. Bangkok: Chulalongkorn University. (In Thai)
- Somsong Burusphat. (2000). *Dialect Geography*. Bangkok: Akepimthai. (In Thai)
- Somwong Manomaya. (1989). *Current Thai Dialects in Surattani*. Songkhla: Srinakharinwirot University. (In Thai)
- Suwattana Liamprawat. (2008). *Dialectology: Tai Family*. Nakornpathom: Silapakorn University. (In Thai)
- Theraphan L. Thongkum; et al. (1977). *Phonology of Surattani Dialect in 16 District*. Bangkok: Language Institute. (In Thai)
- The Southern Thai Studies Foundation. (2003). *South Thai Dialect Dictionary 2525*. Songkhla: Thaksin University. (In Thai)
- Trudgill, P. (1986). *Dialects in Contact*. Oxford: Basil Blackwell.
- Wannaporn Thongmark. (1983). *The Linguistic Borderline between Central Thai Southern Thai: a Lexical Study*. Thesis of Master of Arts, Program in Linguistics. Bangkok: Chulalongkorn University. (In Thai)
- Winai Suksai. (1998). *World Lake Basin: Research Papers of History and Culture of Songkhla Lake Basin Community*. Bangkok: Nakom. (In Thai)
- Yongyuth Chuen; et al. (1998). *World lake basin*. Bangkok: Adison Press Product. (In Thai)